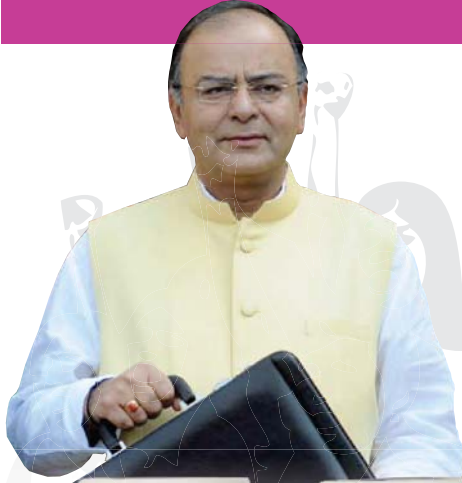

वर्ष : १ अंक : २

साद

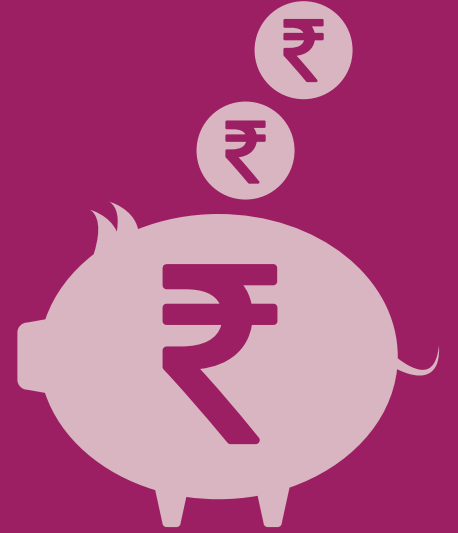
फेब्रुवारी २०१८

महिलांना तीन
वर्षासाठी भविष्य
निर्वाह निधी
कपात
टक्के दराने

१० कोटी

गरीब कुटुंबांना
पाच लाख रुपयांपर्यंतची
आरोग्य विमा
सुविधा मोफत

७० हजार कोटी रुपये
महिला बचतगटांना
कर्जासाठी तरतूद

महाराष्ट्र राज्य महिला आयोग

भविष्याचे तारण

राजकारणाची बदनामी
थांबवायची तर महिलांची
भागीदारी पुरुषांनी
हिमतीने स्वीकारली
पाहिजे. पक्षांनीही त्यांना
निर्णयप्रक्रियेत घेतलेच
पाहिजे. राजकारणातील
महिलांची भागीदारी
धारदार व्हायची तर, पक्ष
तिकीट कमिट्यांमध्ये
त्यांना घेतलेच पाहिजे.
कारभारात मदतीच्या
नावाखाली त्यांच्यावर
मालकी दाखवता कामा
नये.

भीम रासकर

स्थ

निक स्वराज्यात महिलांना ५० टक्के आरक्षण, हा बाँब सत्ताधारी पुरुषी वर्गाच्या पोटात गोळा यायला पुरेसा होता. नुकत्याच स्थानिक निवडणुका पार पडल्या. नव्याने निवडून येणाऱ्या मॅडम डोईवर बसणार ही भीती साऱ्यांनाच वाटत होती.

एका कार्यक्रमात भाषणावेळी एका माजी महिला खासदारांनी कडीपत्त्याची कहाणी सांगितली- नुकतीच दिवाळी संपली होती. चिवडा तयार करताना आपण कडीपत्ता धुवून-पुसून चिवड्यात वापरतो; परंतु जेवणाचा आस्वाद घेतांना, कडीपत्ता बाजूला ठेवला जातो. जी अवस्था कडीपत्त्याची, तीच अवस्था बाईची. परिवार असो की पक्ष, नेमक्या निर्णयाच्या वेळेला कडीपत्त्यासारखी बाई बाहेर!

या उलट पुण्यात झालेल्या नगरसेविकांच्या कार्यशाळेतील एक प्रसंग नवा संदेश देणारा ठरला. कार्यशाळेच्या समारोपाला आलेल्या माजी पुरुष महापौरांनी ५० टक्के महिला आरक्षणाचे कौतुक तर खूप केले. शेवटी त्यांनी षटकार टोकलाच. ते म्हणाले, आता सर्व महानगरपालिकांमध्ये ब्युटी पार्लर सुरू करायला हरकत नाही. निम्म्या महिला या भवनात येणार तर त्यांची ती गरज आहे. सर्व नगरसेविकांनी या विधानाला टाळ्या वाजवून दाद दिली; परंतु संयोजिकाही भारी होत्या. त्यांनी पुरुषांसाठीही एक पार्लर उघडायचे सुचवले. 'पुरुषांचे चेहरेही उजळले तर आम्हा सर्वांनाच आवडेल... असं म्हणून त्यांनीही डबल टाळ्या मिळविल्या.'

निम्मे आरक्षण महिलांना? मग आमचे काय? या धास्तावलेल्या वातावरणात चेहऱ्यावर हसू व खासगीत आपण आता फसू, ही पुरुष पुढाऱ्यांची भावना लपता लपत नव्हती.

एक तृतीयांश आरक्षण असताना पक्ष व पक्षपुढारी इतके संवेदनशील (?) दिसले नव्हते, परंतु आता ५० टक्के आरक्षण लागू झाल्यानंतर 'मॅडम' म्हणण्यातील ताल, लय, नादही भन्नाट बदलत आहे. कधी-कधी 'मॅडम' हे कौतुकाचे संबोधन आहे की शिवी हासडल्यासारखी बोलावण्याची पद्धत आहे; असा विचित्र प्रश्न महिलांना पडतो.

काही मोजक्या पुढारी मंडळींना मात्र ५० टक्के महिला आरक्षणाचा खूप अभिमानही वाटतो.

आरक्षणास मान्यता मिळाल्यानंतर महाराष्ट्राच्या पक्षांतर्गत महिला संघटनांसोबत व नवराजकारणप्रेमी स्वयंसेवी संस्थांसोबतही चर्चा झाल्या. खास करून प्रथमच पक्षांनीही आमचा महिला राजसत्ता आंदोलनाचा

अनुभव सांगायला प्रेमाने बोलावले. सामाजिक संस्थांनी, महिलांनाही राजकारण शिकविण्यासाठी निमंत्रित केले. काही कार्यकर्त्या महिलांनी तर निवडणूक कशी लढायची, याची पूर्वतयारी करायला मदत मागितली. काही लढलेल्या, हरलेल्या व थोड्या जिंकलेल्या महिलांनी अनुभव लिहून काढले. काही जणींनी ते शिबिरात मोकळेपणाने मांडले.

आरक्षण हा महिलांचा अधिकार आहे, असे वातावरण व मन तयार व्हायला वेळ लागेल; परंतु आजपर्यंतची गुंतवणूक व कामाचे फळ मिळालेच पाहिजे- हा पुरुष पुढाऱ्यांचा समज पक्का आहे. याचा अर्थ सत्य व सत्तेची पूर्ण फारकत झालेली नाही. महिलांनाही सत्तेजवळ सत्याला घेऊन जाताना वेडीवाकडी वळणे आहेतच की! सुखासुखी प्राप्त होईल ती सत्ता कसली? तर त्यातील नवनवीन आव्हाने कोणती? कारभारणी निवडून येण्याआधी उमेदवारी ठरविण्यात तरी त्या शंभर टक्के असतातच याची हमी नाही. त्यांच्या कामातून व प्रेरणेतून त्या निवडणूकीला उभ्या राहिल्या तर चित्र खूपच वेगळे व आशादायी असते.

निवडणुकीत पडेल मतदारसंघ म्हणजे ताईचा मतदारसंघ! हे सूत्र पुढाऱ्यांनी शोधले. आरक्षण पडल्यावर 'यशाची खात्री' हा निकष पक्षासाठी खूप महत्त्वाचा असतो. सभागृहात आपली मागणी लावून धरायची तर बहुसंख्येची गरज असते. त्यामुळे नव्याने उमेदवारी मागणाऱ्या महिला वॉर्डात काम छान करीत असतील, परंतु त्यांच्याकडे निवडणूक जिंकण्याची क्षमता नसेल तर पक्ष ती तसदी घेऊ इच्छित नाही.

प्रत्यक्षात ३३ टक्के आरक्षणानंतरही गेल्या पंधरा वर्षांतील कारभारणींची कामगिरी अजिबात निराशाजनक नव्हती. म्हणून तर निम्मे आरक्षण मिळाले. शिवाय संसद, विधानसभांतही महिलांना एक तृतीयांश आरक्षण मिळेल, अशी खात्री आहे. त्यामुळे महिलांचे कर्तृत्व हे पुरुषी नेतृत्वाला पचायला थोडा वेळ लागेल हे खरे. महिला राजसत्तेत आल्याबरोबर

त्यांनी भरकन जादूची कांडी फिरवून मागचा सर्व विनाश नष्ट करावा हे कसे शक्य आहे? त्या विकासाचा अर्जेडाच पुढे घेऊन जात आहेत, हे सांगायला कुणा संशोधकाची गरज नाही; परंतु बाईने जातीचेही राजकारण करावे, पैशातही खेळावे, पक्षालाही पूर्ण बांधून घ्यावे व गरीब वर्गाचा झेंडा नावापुरताच खांद्यावर घ्यावा, विकासाला जमल्यास वेळ द्यावा किंवा महिलांच्या प्रश्नाला वाचा फोडावी या अपेक्षांचा निर्णायक धनी कोण? महिला नगराध्यक्ष किंवा सरपंच भ्रष्टाचारी असणार नाही, ही धारणा कोणाची? तिने भ्रष्टाचार करू नये हे खरे, परंतु बाई असून पैसे खाते! हे मत कधी, कोणी, कसे तयार केले? ती सुद्धा याच समाजात वावरते, निरीक्षणे करते व शिकते. बाई म्हणून तिला वेगळा न्याय व बाप्यांवर मनमानीच्या सवलीतीची खैरात, का बुवा? तिला चुका करायची परवानगी नाहीच का?

'राजकारण बदलाया- राजकारणात या,' ही नीती मान्य असेल तर बाईला राजकारणात यायला, राजकारणाची पत वाढवायला व गरिबांचे प्रश्न सोडवायला कोण नाही म्हणेल? दोन पोराना अर्धी-अर्धी भाकरी वाटून, उपाशी पोटी झोपणारी माय सत्तेत येतेय तर पोटदुखी कशासाठी?

बाईने राजकारणात यावे म्हणून काय करावे? जशी घरात बाई दुय्यम तशी पक्ष महिला आघाडीही दुय्यम- हे कसे आणि कोण थोपवणार? महिला आघाडीही महिलांबाबतच्या निर्णयात तरी पक्षात असते का? पेरेंट कमिटी, तिकीट वाटप यंत्रणा व वित्तीय निर्णय यंत्रणा यात पक्षपातळीवर बाईचे स्थान काय? पक्षासाठी फंड जमवायची कला नसली तर तिने पक्ष निर्णयात येऊच नये का, यावर उपाय काय?

'सावित्री जिथे वसे; तिला जोतिबा दिसे,' या म्हणीनुसार प्रत्येक पत्नी सावित्री व पती जोतिबा होऊ लागले तर निम्मे प्रश्न संपतील. पुरुषांना जोतिबावारस व्हायची ही नामी संधी आहे. पुढची पिढी तरी जोतिबा वारसपुत्र होवो.

शिक्षीत व न्याय मागायला रस्त्यावर येणाऱ्या या दलित महिला संख्येने खूप आहेत. आजवर ती घरातच होती. तसेच मोर्चे व उत्सवांत ती मोठ्या प्रमाणावर भागीदारी करते. सत्तेत यायला तिला हे निम्मे आरक्षण ही चांगली संधी आहे. स्थानिक प्रश्नांवर महिला निवडणूकीत उभी राहते. त्यात बचतगटाचा वाटा सिंहिणीचा असतो. कार्यकर्ती व गर्दी जमवणारी ही वाघीण! ती सत्तेत यायला तिचा पदर डोक्यावरून खाली न ढळता, ती आली तर बरं! हा सरंजामी चाबूक अजूनही दिसत नसला तरी 'ए ऐकलं का' किंवा 'व्हय बाजूला, मी बघतो,' अशा सुरांत हा चाबूक सटासट आवाज काढतच असतो.

सत्तेचे नाव काढले की खुर्चीवर बुड टेकवून पुरुषांचे फर्मान जाते. 'मी सांगेन तसं करायचं, समजलं नाही तर गप्प बसून राहायचं- ज्ञान किंवा अज्ञान काहीच दाखवायचं नाही. लोकांना मग वाटतंच बाई हुशार आहे! गपगार बसायचं, मी पाहून घेतो सारं!' सर्वांत जास्त बाहुल्या उच्च कुळांनी ठरवून घडवल्या. संस्था, संघटना व चळवळींनी महिलांना निवडणुकीला उभे केले. संघटनांनी निवडणुकीची पूर्वतयारी शिबिरे घेतली. कार्यकर्त्यांनी वॉर्डवार्डांत जाऊन कार्यशाळा घेतल्या. रेशनिंग कृती समितीच्या वतीने 'रेशन' हा निवडणुकीचा राजकीय मुद्दा बनवण्याचा जोरदार प्रयत्न केला.

थोडक्यात रणधुमाळीची तयारी व हा फुफाटा उधळायला सुरुवात झाली. दीड लाख महिला स्थानिक स्वराज्य संस्थेत फक्त गप्प बसून राहतील काय? किंवा त्या फक्त घरगुती गप्पा मारणार काय? नाही! त्यांना कायद्यानं आरक्षण मिळाले तसे समाजाचे शहाणपण व पक्षाचे संरक्षण मिळाले तर त्या पक्षातील गोंधळाचा माहोल बदलायला नक्की धजावतील. राजकारणाची बदनामी थांबवायची तर महिलांची भागीदारी पुरुषांनी हिमतीने स्वीकारली पाहिजे. पक्षांनीही त्यांना निर्णयप्रक्रियेत घेतलेच पाहिजे. राजकारणातील महिलांची भागीदारी धारदार व्हायची तर, पक्ष तिकीट कमिट्यांमध्ये त्यांना घेतलेच पाहिजे. तसेच पक्के वॉर्ड, त्यांना देऊन जिकल्यानंतर त्यांच्या कारभारात मदतीच्या नावाखाली मालकी दाखवता कामा नये. घरात मालक असले तरी कारभारात व घरातली मालकी बंद झाली पाहिजे. त्यासाठी युवतींनीही राजकारणात यावे म्हणून राजकारणाची गोडी घरा-घरात वाढायला हवी. "राजकारण म्हणजे गजकरण" ही म्हण बदलून "राजकारण म्हणजे भविष्याचे तारण" हे पटले पाहिजे. घरा-घरांत राजकारणाबद्दल प्रेमभाव

निर्माण झाल्याशिवाय हा देश ताळ्यावर येणार नाही. मग आपल्याच लायकीचे आपल्याला उमेदवार मिळतात, त्यात चूक काय?

गप्पांचे विषय जसे घरगुती असतात, तसेच तरुण पिढी व महिलांनी राजकीय विषयदेखील बोलले पाहिजेत. स्वतः एक तरी सत्ताकेंद्र ताब्यात घेऊन, गरिबांचा मुद्दा लावून धरणारी 'ती' सत्ताधारी बनायला पाहिजे. जे जे आपल्याला राजकारणात जमणार नाही असे वाटते; ते ते करून पाहिले पाहिजे. पहिल्यांदा घोड्यावर बसतांना, एखादी जखमी होईल; पडा-पडी होईल; परंतु सवय झाली की घोडा नक्की ताब्यात येईल. निवडणूकीत समाजाची व मतदारांची ही परीक्षाच असते. बाया-बापड्यांचा अनुभव असा आहे की "पैसे घ्या-मत द्या" ही पद्धत मतदाराच्या तोंडावर पाच वर्षासाठी पट्टी मारून टाकते! एकदा मत विका व कायमचं तोंड बंद करा. बस्स!

"पैसा एकदा कमवा व पाच वर्ष अश्रू जमवा" हे दुःख व प्रश्न झेलत राहा- हे आता चालणार नाही. महिलांनी विकासाचा विडा उचलला आहे. म तदारांनीही काय करायचे, पक्ष व संघटनांनी त्यांची ताकद कशी वाढवायची- हा खरा पैजेचा विडा आहे!

"राजकारण बदलाय; राजकारणात या" ही एकलव्यी गर्जना कारभारणींनी केवळ आरक्षणाच्या माध्यमातून दिलेली नाही. तीही बॅ. नाथ पेंच्या पटडीतील खरी सत्ताधारी बनू इच्छिते. ते म्हणतात; "खरा सत्ताधारी कोण? जनतेच्या पायात काटा रूतला तर, ज्याच्या डोळ्यात अश्रू येतात. तो खरा सत्ताधारी!" आपली आई, बहीण, पत्नी - जर सावित्री होऊ शकते; तर पुरुषांनी "मॅडम डोईवर व आम्ही भुईवर" हा विचार झटकून टाकला पाहिजे. जोतिबांचा वारसा आपणही जपला पाहिजे!

खरे तर, जेवणातला कडीपत्ता तब्येतील चांगलाच! तसा तो कामापुरता वापरून टाकून देण्यापेक्षा, त्याचाही सन्मान करावा. मंत्रालयात जर ब्युटी पार्लर सुरू झाले तर विधिमंडळातील सर्वांचे चेहरे बॅनरवर पहायला जनताही राजी होईल! पुरुषांनाही सुंदर दिसायचा अधिकार आहेच ना! समाज सुंदर करायचा तर स्त्री-पुरुष दोघेही मनानं सुंदर झाले पाहिजेत, ते सुंदर तर राजकारण, सुंदरच होणार!

लेखक संपर्क : महिला राजसत्ता आंदोलन,
मो. ९८६९२५९१९४ • ई-मेल: bhim.rscd@gmail.com

// स्वीकारितुल्या सदा //

साद

११